

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU23

Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena och lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

I skrivelsen redovisar regeringen en ny samlad nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism. Syftet med strategin är att ge en långsiktig inriktning av arbetet i Sverige – lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Strategin delas in i fyra områden: förebygga, förhindra, skydda och hantera. Dessa områden täcker in de samhällsaktörer som gör insatser för att förhindra brottslighet kopplad till våldsbejakande extremism och terrorism och, om sådana brott ändå inträffar, för att kunna hantera konsekvenserna av dessa. Strategin ersätter de tidigare strategierna mot våldsbejakande extremism och terrorism från 2015.

I betänkandet finns två reservationer (S, MP) och ett särskilt yttrande (V).

Behandlade förslag

Skrivelse 2023/24:56 Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera.

Fyra yrkanden i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera	5
Reservationer	14
1. Blocköverskridande överenskommelse om våldsbejakande extremism och terrorism, punkt 1 (MP).....	14
2. Fler konkreta insatser mot våldsbejakande extremism och terrorism, punkt 2 (S, MP).....	14
Särskilt yttrande	16
Skrivelsen, punkt 3 (V).....	16
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	17
Skrivelsen.....	17
Följdmotionen	17

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Blocköverskridande överenskommelse om våldsbejakande extremism och terrorism**

Riksdagen avslår motion

2023/24:2818 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 1.

Reservation 1 (MP)

2. **Fler konkreta insatser mot våldsbejakande extremism och terrorism**

Riksdagen avslår motion

2023/24:2818 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkandena 2–4.

Reservation 2 (S, MP)

3. **Skrivelsen**

Riksdagen lägger skrivelse 2023/24:56 till handlingarna.

Stockholm den 11 april 2024

På justitieutskottets vägnar

Richard Jomshof

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Richard Jomshof (SD), Ardalan Shekarabi (S), Louise Meijer (M), Annika Strandhäll (S), Adam Martinen (SD), Petter Löberg (S), Mikael Damsgaard (M), Anna Wallentheim (S), Katja Nyberg (SD), Charlotte Nordström (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Pontus Andersson Garpvall (SD), Rasmus Ling (MP), Martin Melin (L) och Sanna Backeskog (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera.

En motion har väckts med anledning av skrivelsen. Förslagen i motionen finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en blocköverskridande överenskommelse och om fler konkreta insatser mot våldsbejakande extremism och terrorism. Riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Jämför reservation 1 (MP) och 2 (S, MP) samt det särskilda yttrandet (V).

Skrivelsen

En ny samlad nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism

Hotet från våldsbejakande extremism och terrorism har blivit alltmer komplext och svårbekämpat. Inte minst bidrar mångfalden av digitala plattformar till att våldsbejakande budskap och terrorisminnehåll kan spridas i stor omfattning och till att hoten är gränsöverskridande till sin natur. Det finns också ett bredare författningshot mot Sverige som består av olika aktiviteter som syftar till att försvaga det demokratiska samhället och urholka förtroendet för samhället och dess institutioner. Det bredare hotet har koppling till utvecklingen av organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och terrorism. Mot denna bakgrund har regeringen tagit fram en ny samlad nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism. Strategin ersätter de tidigare strategierna Förebygga, förhindra och försvåra – den svenska strategin mot terrorism (skr. 2014/15:146) och Åtgärder för att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism (skr. 2014/15:144).

Syftet med strategin är att ge en långsiktig inriktning av arbetet i Sverige – lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Strategin delas in i fyra strategiska områden: förebygga våldsbejakande extremism och terrorism, förhindra terroristattentat och andra ideologiskt motiverade brott, skydda människor och samhällets funktioner samt hantera situationen under och efter ett attentat. Dessa områden täcker in de samhällsaktörer som gör insatser för att förhindra brottslighet kopplad till våldsbejakande extremism och terrorism och, om sådana brott ändå inträffar, för att kunna hantera konsekvenserna av dessa. Områdena syftar därför till att, på samma sätt som tidigare, beskriva olika aktörers roller och ansvar och därmed till att utgöra en vägledning för arbetet i sin helhet. Indelningen syftar även till att underlätta uppföljning av insatser.

Regeringen avser att löpande följa arbetet inom varje strategiskt område och återkomma till riksdagen med en samlad redovisning av hur myndigheternas olika verksamheter och uppdrag bidrar till målsättningarna i strategin.

Den nationella strategins fyra strategiska områden

De strategiska områdena förebygga, förhindra, skydda och hantera beskrivs i avsnitt 2–5 i skrivelsen. Avsnitt 2 (förebygga) handlar om att minska tillväxten av våldsbejakande extremism och terrorism, förebygga risken för radikalisering av barn och unga och öka motståndskraften mot desinformation, falska rykten och våldsbejakande extremistisk propaganda. Avsnitt 3 (förhindra) handlar om insatser riktade mot hotdrivande aktörer och att förhindra möjligheten till finansiering samt tillgången till vapen och andra medel för attentat. Avsnitt 4 (skydda) handlar om arbetet med att skydda det demokratiska samhället, dess institutioner och grundläggande fri- och rättigheter samt att fortsätta identifiera risker och sårbarheter. Avsnitt 5 (hantera) handlar om hur terroristattentat eller pågående dödligt våld ska hanteras, vikten av ansvarskrävande samt insatser till brottsoffer. Under varje område finns ett antal målsättningar som i sin tur utgör ramen för inriktningen av det fortsatta arbetet.

I det följande redogörs för de delar av strategin som rör förebyggande insatser inom Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse (Sis), förebyggande insatser mot rekrytering av barn och unga och arbetet mot finansiering av våldsbejakande extremism och terrorism. Urvalet har gjorts med hänsyn till de motionsyrkanden som utskottet behandlar i detta betänkande, och i övrigt hänvisas till regeringens skrivelse.

Förebyggande insatser inom Kriminalvården och Sis

En viktig del i arbetet med att minska tillväxten och förebygga terroristbrottslighet och ideologiskt motiverad brottslighet är att förebygga radikalering i fängelsemiljön och förhindra återfall i sådan brottslighet, inte minst genom att ge stöd till individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska miljöer och som behöver hjälp för att genomföra detta. Fängelsemiljön kan vara en grogrund för radikalering, och frigivning från fängelser kan utgöra ett säkerhetshot om individer fortfarande är radikaliserade, eller har radikaliserats under fängelsetiden. Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete, som baseras på forskning och utgår från principerna om risk, behov och mottaglighet, omfattar insatser till såväl fängelsedömda som dömda till frivårdspåföljder. Sis har tagit fram ett metodstöd för arbetet med avhoppare och myndigheten genomför även en utbildningssatsning för psykologer, behandlingssekreterare och säkerhetssamordnare på Sis. Polismyndigheten, Kriminalvården, Sis och Socialstyrelsen har ett pågående uppdrag att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer i hela landet. Myndigheterna ska bl.a. verka för att avhopparverksamhet etableras där det behövs i landet och utveckla det uppsökande arbetet för att fler ska kunna få stöd att lämna kriminaliteten bakom sig.

Uppdraget inkluderar även barn under 18 år. Polismyndigheten ansvarar för samordningen av det myndighetsgemensamma uppdraget med avhopparverksamhet. I uppdraget ingår fördelning av statliga medel till kommuner för stödinsatser till avhoppare. Det operativa arbetet bedrivs i huvudsak på lokal nivå inom ramen för kommunernas socialtjänster och i samverkan med berörda myndigheter. Kommunerna upphandlar också avhopparverksamhet av privata företag och ideburna organisationer.

Kriminalvården och Brottsförebyggande rådet (Brå) får lämna statsbidrag till organisationer som verkar inom det återfallsförebyggande området. Brå kan t.ex. lämna statsbidrag enligt förordningen (2019:1282) om statsbidrag för förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism. Det är viktigt att berörda myndigheter kvalitetssäkrar dessa insatser så att arbetet bedrivs effektivt.

När det gäller inriktningen för det fortsatta arbetet anges att Center mot våldsbejakande extremism (CVE) ska fortsätta att utveckla stödet till yrkesverksamma som möter individer i riskzonen och individer som kan utgöra en risk för samhället i syfte att få fler att lämna våldsbejakande extremistiska miljöer. Polismyndigheten, Kriminalvården, Sis och Socialstyrelsen ska fortsätta utveckla och kvalitetssäkra stöd och vägledning för insatser till avhoppare från våldsbejakande extremistmiljöer. Vidare ska kommuner och organisationer fortsatt kunna söka offentliga medel för att utveckla och fortsätta driva verksamheter som ger stöd till individer som vill lämna våldsbejakande extremistmiljöer.

Risken för att barn och unga radikaliserar och rekryteras

Barns och ungas motståndskraft mot antidemokratiska budskap

I arbetet med att förebygga att minderåriga radikaliserar och rekryteras är det viktigt att väga in att generationerna födda på 2000-talet har vuxit upp i en digitaliserad värld. Vuxenvärldens brist på kunskap om barns och ungas digitala tillvaro kan innebära att man inte skapar förutsättningar för att ta emot, eller saknar beredskap för att hantera, information om propaganda eller rekryteringsförsök på nätet. Yrkesverksamma behöver därför ha tillgång till kunskap om den propaganda som sprids i digitala miljöer, inklusive på olika spelplattformar. I och med den funktion som CVE har att samla och sprida kunskap om våldsbejakande extremism som är baserad på forskning och beprövad erfarenhet samt verka för en kunskapsbaserad praktik finns i dag bättre förutsättningar för detta. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har sedan 2022 ett permanent uppdrag att kartlägga våldsbejakande extremism och rasism i digitala miljöer. Myndigheten har i ett antal rapporter lyft fram hur internet och sociala medier gjort det möjligt för nischade subkulturer och våldsbejakande extremistiska grupperingar att sprida våldsförhållande budskap. Dessa budskap spelar en roll både i radikaliseringsprocesser och planeringen av våldsdåd och terrorism.

Det är viktigt att yrkesverksamma har tillgång till verktyg för att kunna arbeta uppsökande på olika digitala plattformar som ungdomar använder dagligen. I Försvarshögskolans studie *Webbpoliser, gaming och kontranarrativ – digitalt förebyggande arbete mot extremism och våldsbejakande extremism* analyseras 15 nätbaserade insatser som har utvecklats i olika länder och hur dessa insatser används för att förebygga extremism. Studien lyfter bl.a. fram exempel på polisens och socialtjänstens arbete på nätet och visar på vikten av att dessa aktörer etablerar en dynamisk onlinenärvaro i det dagliga arbetet.

Säkerhetspolisen har lyft fram att digitala plattformar kan vara en riskmiljö för unga som mår dåligt. Flera av de unga som haft planer på eller som har genomfört attentat i skolan har haft problem med psykisk ohälsa. Mycket tyder även på att radikaliseringsprocessen för minderåriga går fortare än för vuxna och att det är våldet i propagandan som lockar snarare än ideologi och politik. Barn och unga behöver stöd för att utveckla sin motståndskraft mot antidemokratiska budskap. Mediemyndigheten arbetar för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda barn från skadlig påverkan och har i uppdrag att verka för medie- och informationskunnighet i Sverige. Skolpersonal och personal inom elevhälsan har goda möjligheter att fånga upp signaler från enskilda elever och från kamrater. Kunskap om våldsbejakande extremism och skolpersonalens förmåga att bistå med insatser utgör centrala delar i det förebyggande arbetet och behöver därför stärkas. Föräldrar behöver också ha kunskap om vilka budskap barn och unga kan bli utsatta för i sociala medier och på spelplattformar. Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att hämta in och sammanställa kunskap om sambandet mellan hälsoeffekter och digital medieanvändning bland barn och unga. Myndigheten ska bl.a. ta fram åldersanpassad vägledning samt sprida och kommunicera detta till barn, unga, föräldrar och vårdnadshavare och andra aktörer. Uppdraget genomförs i samverkan med Mediemyndigheten.

När det gäller inriktningen för det fortsatta arbetet anges att berörda myndigheter ska fortsätta ta fram kunskapsunderlag och lägesbilder om rasism, våldsbejakande extremism och terrorismrelaterat material i digitala miljöer. Vidare anges att yrkesverksamma behöver rätt verktyg för att kunna vidta insatser som förebygger hot och hat, våldsbejakande extremism och terrorism, även i digitala miljöer.

Skolverksamheter och risker för radikalisering av barn och unga

Under de senaste åren har ett antal huvudmän för fristående skolor fått sitt godkännande återkallat av Statens skolinspektion eftersom det förekommit kopplingar mellan islamistisk extremism och skolverksamhet, vilket utgjort en risk för barnen. Skolinspektionen har därför på regeringens uppdrag förstärkt sin tillsyn och annan granskning av skolor med konfessionell inriktning och andra skolor där Skolinspektionen bedömer att det finns en risk för extremism och islamism eller att elever annars utsätts för påverkan som syftar till att

motarbeta grundläggande fri- och rättigheter eller det demokratiska styrelse-skicket. I samband med detta har Skolinspektionen tagit fram ett stödmaterial riktat till kommuner om ägar- och ledningsprövning.

Regeringen har även utvidgat den lämplighetsprövning som Skolinspektionen och kommunerna ska göra vid prövning av ansökningar från enskilda om att godkännas som huvudmän inom skolväsendet. Som en del i denna lämplighetsprövning infördes i januari 2023 genom en ändring i skollagen (2010:800) s.k. demokrativillkor. Därutöver har regeringen beslutat om tilläggsdirektiv (dir. 2023:109) till Utredningen om vinst i skolan. Utredaren ska bl.a. överväga om det är möjligt och lämpligt att endast juridiska personer med säte i Sverige eller i ett annat EU-land eller EES-land genom ett direkt eller indirekt ägande ska kunna ha ett väsentligt inflytande över verksamheten i en förskola eller skola samt vid behov föreslå en sådan reglering.

Inriktningen för det fortsatta arbetet är att skolverksamheter, annan pedagogisk omsorg och ytterst alla barn och unga fortsatt ska skyddas från antidemokratisk verksamhet.

Behov av sektorsövergripande samverkan för att fånga upp barn och unga i riskzonen

Arbetet med att förebygga att barn och unga radikaliseras och rekryteras till våldsbejakande extremism och terrorism behöver ha en tydlig förankring inom ramen för bl.a. skolans och socialtjänstens verksamheter, och ett upparbetat samarbete behöver finnas med andra berörda aktörer, däribland hälso- och sjukvården. En bra utbildning i en trygg och säker skola som arbetar med skolans demokratiska uppdrag kan förebygga att unga involveras i våldsbejakande extremism. Skolan kan även göra stor skillnad för barn som befinner sig i, eller riskerar att hamna i, en våldsbejakande extremistmiljö och för hur barn påverkas av budskap från sådana miljöer.

Yrkesverksamma i skolväsendet behöver stöd i hur de ska bemöta och hantera elever som uttrycker intresse för våldsbejakande extremism. Av uppdraget (dir. 2022:86) till Skolsäkerhetsutredningen framgår att ett ökat fokus behöver läggas på det förebyggande arbetet och på samverkan mellan relevanta aktörer och myndigheter. Det är därför viktigt att skolverksamheter, oavsett huvudman, inklusive fritidsverksamheter bjuds in att delta i lokala samverkansstrukturer mellan socialtjänst och polis. Statens skolverk tillhandahåller vägledning för skolverksamheters insatser på området och Socialstyrelsen tillhandahåller kunskapsstöd för socialtjänstens personal. För att stärka förutsättningarna för att de som arbetar i socialtjänsten ska ha den kunskap och förmåga som krävs för att förebygga och motverka kriminalitet hos barn och unga har regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att se över kraven för socionomexamen (dir. 2023:121).

Mycket av det säkerhetsarbete som hittills har gjorts i skolorna inom detta område har fokuserat på det akuta skedet när en skolattack inträffar. Skolor behöver stöd för att utveckla förmågan att upptäcka och förhindra att barn och unga radikaliseras och begår våldsdåd både i och utanför skolan. CVE erbjuder

kommuner stöd genom ett mobilt stödteam och en stödfunktion i form av en telefon för yrkesverksamma. CVE har även tagit fram ett metodstöd som kan användas av yrkesverksamma inom socialtjänsten vid oro för förekomst av våldsbejakande extremism i enskilda ärenden. Metodstödet har nu på regeringens uppdrag anpassats för att kunna användas inom skolväsendet.

Det finns också exempel på att det civila samhällets organisationer gör viktiga insatser. Rädda Barnen driver Orostelefonen mot radikaliserings- och Exit vid Fryshuset, Flamman Ungdomarnas Hus och Agera Värmland ger stödjande insatser till barn, unga och föräldrar.

Regeringen har gett Polismyndigheten, Brå, Kriminalvården, länsstyrelserna, Socialstyrelsen, Sis, Skolverket och Åklagarmyndigheten i uppdrag att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott, i miljöer kopplade till organiserad brottslighet. Syftet med samverkansstrukturen är att förstärka och effektivisera arbetet med att motverka att barn och unga hamnar i grov kriminalitet genom konkreta åtgärder och insatser. Syftet är också att säkerställa att det är effektiva och ändamålsenliga åtgärder som vidtas när barn och unga är inblandade i grov kriminalitet. Uppdraget ska redovisas senast den 6 december 2024 med en delredovisning senast den 31 maj 2024.

Regeringen har också gett Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram samt stödja spridning och implementering av ett nationellt kunskapsstöd som kan användas av personal i hälso- och sjukvården samt tandvården i mötet med individer involverade i eller drabbade av kriminella nätverk eller andra våldsbejakande miljöer. I arbetet ska situationer som föranleder en orosanmälan liksom annan oro för barn och unga särskilt beaktas.

När det gäller inriktningen för det fortsatta arbetet anges att barn har rätt till skydd mot alla former av våld och utnyttjande och att rekryteringen av barn och unga till våldsbejakande extremism måste brytas. Vidare anges att samverkan mellan skola, socialtjänst och polis och andra berörda aktörer behöver fortsätta utvecklas.

Arbetet mot finansiering av våldsbejakande extremism och terrorism

Förhindra finansiering av terrorism

Att finansiera terrorism innebär att ge ekonomiskt stöd till sådan verksamhet genom att samla in, tillhandahålla eller ta emot pengar eller annan egendom. Av Brås rapport *Finansiering av terrorism – en studie av motåtgärder* (Brå 2021:6) framgår att kunskapen och arbetet generellt sett är bättre för att motverka penningtvätt, medan finansiering av terrorism ofta upplevs som svårare att förstå och agera mot. Det är sannolikt svårare att upptäcka terrorfinansiering, eftersom det ofta handlar om lagligt förvärvade pengar som används för att finansiera olagliga aktiviteter. Oftast krävs det inte något stort kapital för finansiering, planering, förberedelse och utförande av ett terroristattentat. Det är därför viktigt att förhindra att även mindre summor når sin avsedda destination. Till skillnad från penningtvätt, vars syfte är att dölja tillgångars

ursprung, handlar finansiering av terrorism om att dölja vad tillgångarna ska användas till. Medel som finansierar terrorism kan ha sitt ursprung i olaglig verksamhet eller ha samlats in på laglig väg.

Det internationella arbetet domineras i hög grad av Financial Action Task Force (FATF) som tar fram rekommendationer på området och utvärderar i vilken mån medlemsländerna uppfyller kraven enligt rekommendationerna. Sverige är medlem i FATF. Inom EU finns ett omfattande administrativt regelverk inom området för penningtvätt och finansiering av terrorism. Regelverket uppställer krav för en rad myndigheter och privata aktörer. Både FN:s säkerhetsråd och EU har antagit internationella sanktioner mot listade personer, grupper och enheter i syfte att förhindra finansiering av terrorism. Sanktionerna innebär frysning av tillgångar och förbud mot att tillgängliggöra medel till listade personer. Den 1 januari 2024 trädde lagen (2023:677) om frysning av tillgångar i kraft. Lagen, som ger förutsättningar för Sverige att uppfylla sina internationella förpliktelser på sanktionsområdet, innebär att beslut om frysning av tillgångar kan meddelas för den som skäligen kan misstänkas för brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) eller för den som dömts för brott enligt den lagen.

Säkerhetspolisen ansvarar för att utreda brottslighet som rör finansiering av terrorism, men även för att förebygga, upptäcka och förhindra den typen av brottslighet. Finansiell underrättelseverksamhet utförs primärt av Säkerhetspolisen och av Sveriges finansunderrättelseenhet, ofta kallad finanspolisen, som är en sektion vid underrättelseenheten inom Polismyndighetens nationella operativa avdelning. Myndigheterna samverkar och utbyter information. Enligt det administrativa regelverket, framför allt lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, ska olika typer av verksamhetsutövare, t.ex. banker och mäklare, rapportera om misstänkta transaktioner till finanspolisen. Finanspolisen och Säkerhetspolisen har enligt samma regelverk möjlighet att begära information direkt från verksamhetsutövarna. Flera olika typer av verksamhetsutövare, inte minst bankerna, är ålagda att ha system för att övervaka, identifiera och rapportera misstänkta transaktioner och aktiviteter. Även aktörer som clearingorganisationer och den som tillhandahåller finansiell infrastruktur som avser omedelbara betalningar spelar en viktig roll för att lämna information till dessa myndigheter. Säkerhetspolisen och finanspolisen utbyter även information med utländska motsvarigheter om finansiella aspekter av brottslig verksamhet, bl.a. när det gäller misstankar om finansiering av terrorism. Inom EU pågår arbete med lagstiftning som syftar till att ge finansunderrättelseenheter och brottsbekämpande myndigheter möjlighet att omedelbart få information om bankkonton som tillhör brottsmisstänkta personer, oavsett om kontot finns i det egna landet eller i ett annat EU-land.

Polismyndigheten leder den nationella samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism, där 16 myndigheter och en organisation ingår. En av uppgifterna för samordningsfunktionen är att regelbundet ta

fram en nationell riskbedömning för penningtvätt och finansiering av terrorism. För att komma åt problemen behöver varje berörd myndighet och samtliga berörda privata aktörer utveckla förmågan att inom ramen för sin verksamhet upptäcka och bekämpa finansiering av terrorism.

För att motverka penningtvätt i finansiella instituts verksamhet finns från den 1 januari 2024 i lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet krav på att den som bedriver valutaväxling eller annan finansiell verksamhet (finansiella institut) ska registrera sig hos Finansinspektionen och att Finansinspektionen ska kontrollera att dessa registrerade finansiella institut följer penningtvättslagstiftningen och ingripa mot dem som inte sköter sig.

I takt med att tillvägagångssätten för finansiering av terrorism förändras utvecklar berörda myndigheter och banker sin förmåga att dela information. Sedan den 1 januari 2023 finns, i lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, bestämmelser som möjliggör för brottsbekämpande myndigheter att samverka med Finansinspektionen och banker eller med tillsynsmyndigheter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt eller finansiering av terrorism. Inom ramen för samverkan är en deltagare skyldig att lämna uppgifter till en annan deltagare trots sekretess eller tystnadsplikt. Arbetet behöver hålla jämna steg med brottsutvecklingen. Ett exempel på detta är att det behövs tydligt definierbara indikatorer på finansiering av terrorism så att fler myndigheter och banker vet vad de ska leta efter.

Inriktningen för det fortsatta arbetet är att Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska fortsätta utveckla sitt samarbete med andra myndigheter och relevanta privata aktörer för att intensifiera arbetet med att bekämpa finansiering av terrorism. Varje berörd aktör behöver ta ansvar för att identifiera problem och utveckla insatser inom ramen för sin verksamhet.

Identifiera brottslig verksamhet med koppling till våldsbejakande extremistmiljöer

Många personer inom de våldsbejakande extremistmiljöerna begår brott. Brotten utgörs exempelvis av ekonomisk brottslighet och bedrägerier men även insamling av medel för finansiering av demokratihotande brottslighet och för egen verksamhet och medlemmars uppehälle. Extremistmiljöerna och den organiserade brottsligheten riktar i många fall in sig på samma typ av kriminalitet och utnyttjar samma sårbarheter i samhället. Det förekommer också samarbete mellan extremistmiljöer och organiserad brottslighet avseende t.ex. illegal handel med vapen. Inkomster från brottslighet ger inte bara försörjning för aktörer inom de våldsbejakande extremistmiljöerna utan används också för att återinvestera i brottslig verksamhet. Även här är det viktigt att identifiera den ideologiska komponenten i olika typer av brott för att komma åt våldsbejakande extremistmiljöers verksamhet. På så sätt kan också arbetet mot hatbrott och demokratihotande brottslighet utvecklas.

När det gäller inriktningen för det fortsatta arbetet anges att de brottsbekämpande myndigheterna bör fortsätta utveckla kunskaps- och erfarenhetsutbytet om hatbrott och demokratihotande brottslighet i syfte att förhindra finansiering

av sådan brottslighet och förbättra förmågan att identifiera ideologiska komponenter i olika typer av brott.

Motionen

I kommittémotion 2023/24:2818 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 1 anförs att regeringen bör ta initiativ till en ny blocköverskridande överenskommelse om arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism. I yrkande 2 föreslås att den nationella strategin ska kompletteras med fler konkreta insatser mot finansiering av terrorism. Vidare föreslås i yrkandena 3 och 4 att strategin ska kompletteras med fler konkreta insatser för att förebygga dels rekrytering av barn och unga till extremistmiljöer, dels radikaliserings och rekrytering på anstalter och ungdomshem.

Utskottets ställningstagande

Som regeringen anför har hotet från våldsbejakande extremism och terrorism blivit alltmer komplext och svårbekämpat. Det finns nu ett bredare författningsshot mot Sverige som syftar till att urholka förtroendet för samhället och dess institutioner. Våldsbejakande extremism och terrorism måste bekämpas med samhällets samlade kraft. Utskottet ser därför positivt på att regeringen nu lägger fram en ny samlad nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism för att möta den ökade hotbilden. Detta skapar enligt utskottet förutsättningar för ett brett och långsiktigt arbete på området.

Utskottet anser inte att det har framkommit något som ger anledning för riksdagen att ta initiativ till en sådan överenskommelse som begärs i motion 2023/24:2818 (MP) yrkande 1. Motionsyrkandet avstyrks.

I motion 2023/24:2818 (MP) yrkandena 2–4 efterfrågas fler konkreta insatser på olika områden. Utskottet noterar att strategins syfte är att utgöra ett stöd för det långsiktiga arbetet. I skrivelsen beskriver regeringen det arbete som pågår inom de fyra strategiska områdena och anger målsättningar och inriktningen för det fortsatta arbetet. Regeringen anger vidare att den avser att löpande följa arbetet inom varje strategiskt område och återkomma till riksdagen med en samlad redovisning av hur myndigheternas olika verksamheter och uppdrag bidrar till målsättningarna i strategin. Utskottet ser fram emot att ta del av regeringens kommande redovisning av de åtgärder som vidtas och bedömer att det i nuläget inte finns skäl att föregripa detta arbete. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Avslutningsvis föreslår utskottet att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Reservationer

1. Blocköverskridande överenskommelse om våldsbejakande extremism och terrorism, punkt 1 (MP)

av Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2818 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 1.

Ställningstagande

Jag välkomnar att regeringen har tagit fram en nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism. Situationen kräver en helhetssyn och att hela samhället deltar i arbetet. Jag beklagar dock att strategin inte har föregåtts av en blocköverskridande överenskommelse, lik den som slöts 2017. En sådan överenskommelse hade borgat för ett betydligt mer långsiktigt arbete med bred förankring i Sveriges riksdag. För att arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism ska ge effekt över tid bör också den politiska inriktningen ligga fast. Därför anser jag att regeringen bör ta initiativ till en ny blocköverskridande överenskommelse om arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism.

2. Fler konkreta insatser mot våldsbejakande extremism och terrorism, punkt 2 (S, MP)

av Ardalan Shekarabi (S), Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Rasmus Ling (MP) och Sanna Backeskog (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2818 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkandena 2–4.

Ställningstagande

I skrivelsen anger regeringen att Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska fortsätta utveckla sitt samarbete med andra myndigheter och relevanta privata aktörer för att intensifiera arbetet med att bekämpa finansiering av terrorism. Vidare anges att de brottsbekämpande myndigheterna bör fortsätta utveckla kunskaps- och erfarenhetsutbytet om hatbrott och demokratihotande brottslighet i syfte att förhindra finansiering av sådan brottslighet och förbättra förmågan att identifiera ideologiska komponenter i olika typer av brott. Att utveckla såväl samarbetet mellan aktörer som kunskaps- och erfarenhetsutbytet är mycket viktigt, men regeringen ger ingen konkret vägledning till myndigheterna kring hur arbetet ska utvecklas. Den nationella strategin bör därför kompletteras med fler konkreta åtgärder mot finansiering av terrorism.

Vi saknar också ett mer utförligt resonemang om de strukturella grundorsakerna till våldsbejakande extremism och terrorism samt förslag på åtgärder för att bekämpa dessa. Det kan exempelvis handla om insatser för att minska segregation och utanförskap och för ökad social rättvisa. Om inte grundorsakerna bekämpas kommer extremistmiljöerna att ha fortsatt tillgång till en rekryteringsbas. Strategin bör också lägga större vikt vid tidiga insatser för att fånga upp barn och unga i riskzonen för att exempelvis radikaliseras eller rekryteras, såväl i skolan, socialtjänsten och vården som i den digitala miljön. Det krävs också mer stöd till föräldrar. Strategin bör därför kompletteras med fler konkreta insatser på det här området. Det är också av stor vikt att staten säkerställer stöd till civilsamhällesorganisationer som bedriver ett ovärderligt arbete mot radikaliserings och extremism.

I skrivelsen belyser regeringen vidare vikten av att förebygga radikaliserings i fängelsemiljöer för att minska tillväxten av våldsbejakande extremism och terrorism och förebygga terroristbrottslighet. Inriktningen för det fortsatta arbetet handlar om Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete och åtgärder för att underlätta avhoppbarverksamhet. Detta är ett viktigt arbete. Det saknas dock konkreta förebyggande åtgärder för att förhindra att personer radikaliseras och rekryteras under deras tid på anstalter eller ungdomshem. Strategin bör därför även kompletteras med fler konkreta insatser för att förebygga radikaliserings och rekrytering inom Kriminalvården och på ungdomshemmen.

Särskilt yttrande

Skrivelsen, punkt 3 (V)

Gudrun Nordborg (V) anför:

Jag anser, i likhet med regeringen, att våldsbejakande extremism och terroristbrottlighet är av mycket allvarlig och systemhotande natur. Det är två av de största hoten mot demokratin, det fria utövandet av mänskliga rättigheter, vår trygghet och säkerhet och den ekonomiska och sociala utvecklingen. Det är därför, och ska vara, straffbart att planera och utföra terroråd. Det är av största vikt att det på alla nivåer i samhället finns ett förebyggande arbete. Jag ser därför positivt på att regeringen presenterat en nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism. Jag kan dock konstatera att min och regeringens syn skiljer sig åt när det gäller t.ex. ökad användning av hemliga tvångsmedel, fler möjligheter för myndigheter att dela information och ytterligare åtgärder för att förhindra spridning av terrorisminnehåll på digitala plattformar. Både den föregående och den nuvarande regeringen har i en hög takt lagt fram olika lagstiftningsförslag på området som majoriteten i riksdagen sedan röstat igenom. Vänsterpartiet har i flera sammanhang återkommande problematiserat och kritiserat de lagstiftningsåtgärder som vidtagits, främst för bristande rättssäkerhet, proportionalitet, effektivitet och nödvändighet. Denna kritik har delats av flera tunga remissinstanser (se t.ex. mot. 2022/23:2403, mot. 2021/22:4277, mot. 2021/22:4445, mot. 2019/20:3427, mot. 2017/18:4083 och mot. 2015/16:3301).

Sammanfattningsvis anser jag att lagstiftningen på området generellt är behäftad med stora problem ur rättssäkerhets-, effektivitets-, nödvändighets- och proportionalitetsperspektiv. Jag kommer därför att noga följa regeringens fortsatta arbete med frågorna och återkomma i samband med att regeringen lägger fram konkreta lagstiftningsförslag till riksdagen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2023/24:56 Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera.

Följdmotionen

2023/24:2818 av Rasmus Ling m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en blocköverskridande överenskommelse och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att strategin ska kompletteras med fler konkreta insatser mot finansiering av terrorism och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att strategin ska kompletteras med fler konkreta insatser för att förebygga rekrytering av barn och unga till extremistmiljöer och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att strategin ska kompletteras med fler konkreta insatser för att förebygga radikaliserings och rekrytering på anstalter och ungdomshem och tillkännager detta för regeringen.